

การวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ANALYSIS OF BUDDHIST PRINCIPLES IN DRIVING QUALITY ASSURANCE WITHIN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

ประภาพรรณ พูลเจริญศิลป์ Prapaparn Poolcharoensil
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สิงห์บุรี
Singburi Primary Educational Service Area Office, Thailand
Corresponding Author E-mail: prapaparn@singprimary.go.th

Article Received: August 4, 2023. Revised: October 8, 2023. Accepted: October 10, 2023.

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พบว่า หลักอริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยวิธีการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงความสำเร็จ ซึ่งมีความเหมาะสมในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ได้แก่ 1) ฉันทะ ความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ โดยผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียนทุกคนมีความรักและศรัทธาในสถานศึกษา มีเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีแผนพัฒนาสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา 2) วิริยะ ความพยายามอย่างต่อเนื่องในการปรับปรุงและพัฒนาสถานศึกษา โดยผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียนทุกคนร่วมมือร่วมใจกันทำงานอย่างหนัก ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มุ่งมั่นที่จะพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ 3) จิตตะ ความตั้งใจจดจ่อในการปรับปรุงและพัฒนาสถานศึกษา โดยผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียนทุกคนมุ่งมั่นที่จะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ มีสมาธิในการทำงาน มีการวางแผนและดำเนินการอย่างรอบคอบ และ 4) วิมังสา การใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผลในการปรับปรุงและพัฒนาสถานศึกษา โดยผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียนทุกคนใช้ความคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ใช้ข้อมูลและสารสนเทศประกอบการตัดสินใจ มีการทบทวน และพัฒนางานอยู่เสมอ

คำสำคัญ: การวิเคราะห์; หลักพุทธธรรม; การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ABSTRACT

The purpose of this article is to propose an analysis of the principles of Buddhism in driving quality assurance within educational institutions. It is found that Iddhipada IV is Buddhist principle regarding practical methods to achieve success which is appropriate to drive quality assurance within educational institutions and will help educational institutions achieve their goals of developing educational quality efficiently and sustainably, including: 1) Chanda, determination to develop educational institutions to have quality by administrators, teachers, personnel, and all students having love and faith in the educational institution, have a common goal and vision. There is a plan to develop the educational institution that is consistent with the context of the educational institution. 2) Viriya, continuous effort to

improve and develop the educational institution by administrators, teachers, personnel, and all students working together and working hard, do not give up on obstacles, determined to develop educational institutions to have quality. 3) Citta, determination to focus on improving and developing educational institutions, with all administrators, teachers, personnel, and students determined to accomplish that concentrate on work, careful planning and implementation, and 4) Vimamsa, using wisdom to consider reasons for improving and developing educational institutions, where administrators, teachers, personnel, and all students use thoughtful thought, use data and information to make decisions, regularly review and develop work.

Keywords: Analysis; Buddhist Principles; Quality Assurance Within Educational Institutions

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม หมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ระบุว่า “ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” ประกอบกับมาตรา 48 ระบุว่า “ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่ง ของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง” เพื่อเป็นหลักประกันว่าทุกสถานศึกษาจะจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเยาวชนไทยทุกคนจะได้รับการศึกษาที่ดีอันเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม ภาระของศึกษานิเทศก์ได้ดำเนินการจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีการปรับกฎหมาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและสถานการณ์ปัจจุบันมาเพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

จากบทบัญญัติแห่งกฎหมายทั้ง 2 ฉบับที่กล่าวมานั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงประกาศใช้กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 มีสาระสำคัญประการหนึ่งให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาแต่ละระดับและประเภทการศึกษา ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด พร้อมทั้งจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ จัดให้มีการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ติดตามผลการดำเนินการ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเอง ให้แก่หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษาเป็นประจำทุกปี และประกาศให้ใช้มาตรฐานการศึกษา ระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ ปี พ.ศ. 2561 เพื่อให้สอดคล้องกับกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ตลอดจนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง แนวปฏิบัติการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับ

การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561 เพื่อให้หน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวปฏิบัติและขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบมีคุณภาพ (ราชกิจจานุเบกษา, 2561)

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ปฏิบัติงานได้อย่างเป็นระบบ มีคุณภาพตามมาตรฐาน ผู้ที่จบการศึกษามีคุณภาพตามที่มุ่งหวังของตนเอง ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กร/สถานประกอบการที่รับช่วงผู้จบการศึกษาแต่ละแห่งมีคุณภาพได้มาตรฐาน แม้จะไม่เท่ากันแต่ก็แตกต่างกันไม่มากนัก นักเรียนที่จบการศึกษาจากสถานศึกษาทุกแห่งมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด แต่จากข้อค้นพบจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อสื่อสารสร้างความเข้าใจ การประกันคุณภาพภายในและเตรียมความพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอก แก่ผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในปี 2566 พบว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษายังมีปัญหาและมีจุดที่ควรพัฒนาอีกหลายประการ อาทิ สถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่เขียนบทสรุปผู้บริหาร และเขียนรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ที่ไม่ชัดเจน ไม่ตรงประเด็นไม่ครอบคลุม ขาดร่องรอยหลักฐาน การกำหนดมาตรฐานโรงเรียนยังไม่สะท้อนบริบทเฉพาะของโรงเรียน การกำหนดค่าเป้าหมายยังไม่เหมาะสม ไม่สอดคล้องกับสภาพบริบทของโรงเรียน แผนปฏิบัติการประจำปี มีลักษณะเป็นแผนงบประมาณ ขาดรายละเอียดในการปฏิบัติ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ไม่สัมพันธ์กัน กิจกรรมที่กำหนดไม่สะท้อนสู่การปฏิบัติ มีโครงการจำนวนมากเกินไป เป็นต้น ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีการติดตาม ช่วยเหลือ แนะนำสถานศึกษาให้ดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นระบบ ครบวงจรตามที่กำหนดในกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๑ และควรส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษามีระบบประกันคุณภาพภายในให้เข้มแข็ง และมีการพัฒนาสู่การสร้างนวัตกรรมหรือวิธีปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างที่ดี (Best Practice) (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2561)

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการประกันคุณภาพการศึกษา แต่เนื่องด้วยหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับหลักการบริหารสถานศึกษามีความหลากหลาย สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจเฉพาะหลักพุทธธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา คือ อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นบาทฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งในการขับเคลื่อนประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องมี “ฉันทะ” คือ ความมีใจรัก มีความสุขกับการทำงาน พอใจรักใคร่ในหน้าที่ของตนเอง รักเป้าหมายของการทำงาน รักวัตถุประสงค์ของการทำงานนั้นและตั้งใจทำงานอย่างจริงจังด้วยความเพียรพยายามอย่างเต็มที่ “วิริยะ” คือความเพียร มีความพยายามในการทำงานด้วยความมุ่งมั่น แม้ว่าจะมีอุปสรรคในการทำงานมากเพียงใดก็ตาม “จิตตะ” ความเอาใจใส่ในการทำงานตั้งใจด้วยความเอาใจใส่ และ “วิมังสา” ความพิจารณาไตร่ตรองในเหตุและผลแห่งความสำเร็จของการทำงาน และควรคำนึงถึงความจริงในการทำงาน ทั้งนี้เพื่อให้ได้แนวทางการขับเคลื่อนประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา โดยมีหลักพุทธธรรมเป็นคุณธรรมพื้นฐานอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการนำไปประยุกต์ใช้ในโอกาสต่อไป

บทความนี้จะนำเสนอการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประกันคุณภาพทางการศึกษาได้ต่อไป

การขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ผู้เขียนได้ทำการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สรุปลงการศึกษาได้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้กำหนดขั้นตอนการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ดังนี้ คือ

1. การเตรียมการ ได้แก่ การเตรียมความพร้อมของบุคลากรโดยการสร้างความตระหนัก พัฒนาความรู้ ทักษะ และการแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบ

2. การดำเนินการ ประกอบด้วย 1) การวางแผนปฏิบัติงาน (P) คือ การกำหนดเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษาตามลำดับความสำคัญ และกำหนดแนวทางปฏิบัติ ระยะเวลา งบประมาณ ผู้รับผิดชอบ 2) ดำเนินงานตามแผน (D) เตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก ทรัพยากร ส่งเสริม สนับสนุน นิเทศและกำกับติดตาม ดูแล 3) ตรวจสอบประเมินผล (C) วางกรอบการประเมิน จัดทำ จัดทำเครื่องมือ เก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล พร้อมแปลข้อมูล เพื่อตรวจสอบ หรือปรับปรุงคุณภาพการประเมิน 4) นำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (A) ปรับปรุงการปฏิบัติงานในจุดด้อย การปฏิบัติงานของบุคลากร และวางแผนระยะต่อไป จัดทำข้อมูลสารสนเทศ

3. จัดทำรายงาน เพื่อประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี รวบรวมผลการดำเนินการผลการประเมิน วิเคราะห์ตามมาตรฐานและเขียนรายงาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549) ได้แบ่งกระบวนการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษา ออกเป็น 3 ประการ ได้แก่

1. การพัฒนาคุณภาพ เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้บรรลุถึงมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ หัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพคือ การสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนตระหนักถึงความจำเป็นของการทำงานเป็นกลุ่ม ทำงานอย่างเป็นระบบ และทุกคนต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยใช้รูปแบบการทวนวงจรคุณภาพ (PDCA)

2. การติดตามตรวจสอบคุณภาพ เป็นการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน กำกับติดตาม ความก้าวหน้า และยืนยันการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายและบรรลุตามมาตรฐานที่กำหนด โดยการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ สามารถดำเนินงานในแต่ละระดับได้ดังนี้

2.1 การติดตามตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาดำเนินการด้วยตนเอง ในรูปของคณะกรรมการ

2.2 การติดตามตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยต้นสังกัด

2.3 การติดตามตรวจสอบและประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมระดับประเทศ

3. การประเมินและรับรองคุณภาพ เป็นการดำเนินงานเพื่อตรวจสอบผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

3.1 การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา จากการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา ในข้อ 2.1 สถานศึกษานำข้อมูลสารสนเทศมาประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด จัดทำเป็นรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา รายงานต่อคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานต้นสังกัด และรายงานต่อสาธารณชน

3.2 การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษา การประเมินในส่วนนี้เป็นการดำเนินการโดยองค์กรภายนอกกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็น

องค์การมหาชน ทำหน้าที่ประเมินและให้การรับรองว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในทุก 5 ปี ผลจากการประเมินในภาพรวม จะนำเสนอรัฐบาลเพื่อไปใช้ในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณ การกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อให้ทัดเทียมนานาชาติ

สำนักทดสอบทางการศึกษา (2563) ได้กล่าวถึงกระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายปฏิรูประบบการประเมินและปรับเปลี่ยนระบบการประกันคุณภาพการศึกษา โดยให้มีการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดหลักการว่า สถานศึกษาสามารถออกแบบระบบการประกันคุณภาพภายในที่เหมาะสม เป็นไปได้ และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาได้ด้วยตนเอง การประเมินคุณภาพภายนอกเป็นการยืนยันระบบการประกันคุณภาพ ภายในของสถานศึกษา ผลที่ได้จากการประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอกนั้นจะต้องสามารถนำไปใช้พัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาได้ด้วยรายละเอียดการจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ประกอบด้วย 1) การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 2) การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา 3) การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 4) การประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 5) การติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา 6) การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง

วิทยาลัยเทคนิคสัตหีบ (2565) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในมีรายละเอียดดังนี้

1. ขั้นการเตรียมการ ซึ่งการเตรียมการที่มีความสำคัญ คือ

1.1 การเตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยต้องสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการประกันคุณภาพภายในและการทำงานเป็นทีม ซึ่งจะจัดทำการชี้แจงทำความเข้าใจโดยใช้บุคลากรภายในสถานศึกษาหรือวิทยากรมืออาชีพจากภายนอก โดยบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมรับทราบพร้อมกัน และต้องพัฒนาความรู้ ทักษะเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในให้บุคลากรทุกคนเกิดความมั่นใจในการดำเนินงานประกันคุณภาพด้วยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการในแต่ละปี ต่อมาเน้นเนื้อหาการกำหนดกรอบและแผนการประเมิน การสร้างเครื่องมือประเมินและการรวบรวมข้อมูล ในช่วงท้ายเน้นเรื่องเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลการประเมินและการเขียนรายงานผลการประเมินตนเอง (Self Study Report)

1.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบในการประสานงาน กำกับดูแล ช่วยเหลือสนับสนุนให้ทุกฝ่ายทำงานร่วมกันและเชื่อมโยงเป็นทีม โดยการตั้งคณะกรรมการพิจารณาตามแผนภูมิโครงสร้างการบริหารซึ่งฝ่ายที่รับผิดชอบงานใดควรเป็นกรรมการรับผิดชอบการพัฒนาและประเมินคุณภาพงานนั้น

2. ขั้นการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน

2.1 การวางแผน จะต้องมีการกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบงาน ระยะเวลาและทรัพยากรที่ต้องใช้ สำหรับแผนต่างๆ ที่ควรจัดทำคือ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี แผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา แผนการประเมินคุณภาพและแผนงบประมาณ เป็นต้น

2.2 การปฏิบัติตามแผน ซึ่งในขณะดำเนินการต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลาและผู้บริหารควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุข จัดสิ่งอำนวยความสะดวก

สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการปฏิบัติ กำกับ ติดตามการทำงานทั้งระดับบุคลากร รายกลุ่ม รายหมวด และให้การนิเทศ

2.3 การตรวจสอบประเมินผล ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเพราะจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับที่แสดงว่าการดำเนินงานที่ผ่านมาบรรลุเป้าหมายเพียงใด โดยการประเมินต้องจัดวางกรอบการประเมิน จัดหาหรือจัดทำเครื่องมือ จัดเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล แปลความข้อมูล และการตรวจสอบ ปรับปรุงคุณภาพการประเมิน

2.4 การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน เมื่อแต่ละฝ่ายประเมินผลเสร็จแล้วจะส่งผลให้คณะกรรมการรับผิดชอบนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์และแปลผลแล้วนำเสนอผลต่อผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำไปปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากร นำไปวางแผนในระยะต่อไป และจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศหรือการเขียนรายงานประเมินตนเอง

3. ขั้นตอนการจัดทำรายงานประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี เมื่อสถานศึกษาดำเนินการประเมินผลภายในเสร็จแล้วจะจัดทำรายงาน โดยเริ่มจากรวบรวมผลการดำเนินงานและผลการประเมินมาวิเคราะห์จำแนกตามมาตรฐานการศึกษาและเขียนรายงาน

รุ่ง แก้วแดง (2544) ได้กำหนดกระบวนการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้ คือ การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินคุณภาพ

นิติธร บิลวาสน์ (2556) ได้กล่าวว่า กระบวนการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย 3 กระบวนการดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) เป็นกระบวนการดำเนินการของหน่วยงานต้นสังกัดและสถาบันการศึกษาในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ หลังจากนั้นหน่วยงานต้นสังกัดและสถาบันการศึกษาจัดทำแผน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพเข้าสู่มาตรฐานที่กำหนดไว้ในด้านการพัฒนาหลัก สูตร สื่อการพัฒนาครูและบุคลากร ธรรมนูญสถานศึกษาระเบียบการสอน การแนะแนว การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล ทั้งนี้จะเน้นระบบและกลไกการปฏิบัติงานตามแผน ติดตาม กำกับการทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2. การตรวจสอบ (Quality Audit) เป็นการดำเนินการของสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดในการยืนยันเป้าหมายที่กำหนด มุ่งไปสู่มาตรฐานที่ต้องการ โดยการดำเนินการดังนี้ 1) การตรวจสอบและทบทวนการดำเนินงานทั้งระบบด้วยตนเองของสถาบันการศึกษา เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และรายงานผลต่อผู้ปกครองและผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา 2) การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถาบันการศึกษา โดยหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อส่งเสริมสนับสนุนและ/หรือใช้มาตรการในการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้

3. การประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) เป็นการประเมินค่าระดับคุณภาพของกิจกรรมเฉพาะอย่างในหน่วยงาน เช่น คุณภาพการจัดการศึกษา คุณภาพของงานวิจัย คุณภาพของการสอน เป็นต้น 1) การประเมินคุณภาพภายในจะใช้วิธีการศึกษาตนเอง (Self Study) และการประเมินตนเอง (Self Assessment) 2) ส่วนการประเมินคุณภาพภายนอกเป็นการดำเนินงานโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อประเมินผลและรับรองว่า สถาบันการศึกษาจัดการศึกษาได้คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้

อารีรัตน์ วัฒนสิน (2545) ได้กล่าวถึงแนวข้อเคลื่อนเพื่อจัดระบบ ประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาสถานศึกษาใหม่คุณภาพเป็นที่ยอมรับ ของชุมชน และพร้อมที่จะรับการประเมินคุณภาพจากภายนอก สรุปได้ดังนี้

1. จัดระบบสารสนเทศของสถานศึกษา เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจเพื่อ กำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจ และเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในรูปแบบที่อ่าน เข้าใจง่ายและรวดเร็วในการจัดระบบข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ ซึ่งจะเป็ตัวบ่งชี้คุณภาพทุกด้าน ของสถานศึกษาที่เป็นปัจจุบัน โดยเฉพาะข้อมูลเชิงคุณภาพของนักเรียน

2. กำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศของ สถานศึกษาเองที่ได้จากทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวิเคราะห์จุดเด่น จุดที่ต้องการพัฒนาของสถานศึกษา และกำหนดเป็นมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร มาตรฐานของหน่วยงานต้นสังกัด มาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการเทียบเคียงในการศึกษาใหม่คุณภาพ โดยใช้ วิธีการที่ผสมผสานเพื่อการได้มาซึ่งข้อมูลและมาตรฐาน โดยการวิเคราะห์เชิงระบบ การประชุมแบบมีส่วนร่วมในการรวมพลังสร้างสรรค์องค์กร(AIC) เทคนิคการวิเคราะห์ ศักยภาพองค์กร (SWOT) หรือวิธีการที่เหมาะสมกับสถานศึกษา

3. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ทุกฝ่ายควรได้ร่วมมือกัน ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากสารสนเทศของสถานศึกษา ศักยภาพของสถานศึกษาในทุกๆ ด้าน จุดเด่น จุดด้อยของสถานศึกษา มากำหนดเป็นวิสัยทัศน์ ภารกิจ ในการจัดการศึกษาของ สถานศึกษาให้ชัดเจน ซึ่งได้แก่ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี

4. ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา สถานศึกษาควรได้ มีการทบทวนโครงสร้างการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนา คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมและรับทราบ มีการกำหนด บทบาท ความรับผิดชอบ และภาระงานอย่างชัดเจน และควรมีคณะทำงานการประกันคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษา เพื่อรับผิดชอบงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่าง ต่อเนื่องเป็นระบบ

5. ตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เป็นกระบวนการ ประเมินผลภายในของสถานศึกษา เพื่อการปรับปรุงแก้ไข ให้เกิดคุณภาพอย่างต่อเนื่อง การประเมินภายในนี้ต้องเริ่มจากครูและบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาต้องประเมินตนเองตามแผนปฏิบัติงานของตนเอง โดยการบันทึกภาพความสำเร็จของงาน ปัญหาและแนวทางแก้ไข ไว้เป็นระยะๆ การประเมินของทุกคนบันทึกไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อนำไปสู่คุณภาพโดยรวม ของสถานศึกษา เป็นหลักฐาน ร่องรอยที่ปรากฏจากการทำงานของคนทุกคนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สรุปเป็นภาพรวมของการพัฒนาคุณภาพ นำไปสู่การตรวจสอบ ทบทวนของ หน่วยงานต้นสังกัดและเขตพื้นที่การศึกษา และเพื่อรองรับการประเมินภายนอกต่อไป

6. ประเมินคุณภาพการศึกษา มี 2 ลักษณะ คือ การประเมินผลสัมฤทธิ์ นักเรียนตามสาระการเรียนรู้ และคุณลักษณะที่สำคัญตามหลักสูตรสถานศึกษา และ การประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานสถานศึกษา

7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี เป็นผลจากการประเมินภายในของ สถานศึกษา ที่ได้พัฒนาตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ที่ทุกคนมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่องตลอดปีการศึกษา จัดทำเป็นรายงานเสนอหน่วยงานต้นสังกัด และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อให้ทราบผลการ

ดำเนินงานของสถานศึกษา ทั้งในด้านความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนา ปรับปรุงในปีต่อไป ตามมาตรา 48 พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545

8. การผดุงระบบประกันคุณภาพการศึกษา งานพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นงาน ที่ต้อง ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ และจริงจัง สถานศึกษาควรได้มีการศึกษาค้นคว้า เทคนิค วิธีการที่จะ สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีระบบ มีประสิทธิภาพ และ สร้างความรู้สึกรักของบุคลากรทุกฝ่ายที่ เกี่ยวข้องให้มุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพให้ดียิ่งขึ้นตลอดไปทั้ง ผู้เรียน ครูผู้สอน ผู้บริหาร และชุมชน

สรุปว่า การขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่สำคัญ 6 แนวทาง ได้แก่ 1) การ กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 2) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา 3) การดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 4) การประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพ การศึกษาภายในสถานศึกษา 5) การติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตาม มาตรฐานการศึกษา 6) การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา

การสังเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดย ศึกษาจากเอกสาร บทความ งานวิจัย และสื่อออนไลน์ (เฉพาะที่สืบค้นได้) พบดังนี้

พทธธัญญา ไพรมัย (2556) ได้กล่าวถึงหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้ การดำเนินงานประกันคุณภาพในสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครสวรรค์ปีงบประมาณ 2556 ตามรายด้าน ของการวิจัย 4 ด้านดังนี้

1. ด้านฉันทะ การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครสวรรค์ ความพึงพอใจในการดำเนินงานประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาให้เกิดความสำเร็จตามหลักอิทธิบาท 4 ผลที่ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพ และต้องมีความเต็มใจในการทำงานและ มีความมุ่งมั่นต่อการกระทำจึงจะส่งผลให้การกระทำนั้นๆ สำเร็จได้

2. ด้านวิริยะ การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครสวรรค์ความพากเพียรความพยายามของผู้บริหารการศึกษา ให้ด้านต่างๆ จะเป็นส่วนที่ทำให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ได้ในการบริหารศึกษาและต้องมีความพยายามในการทำงานด้วยความรอบรู้รอบคอบในการทำงานนั้นย่อมออกมาดี

3. ด้านจิตตะ การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครสวรรค์ผู้บริหารต้องมีความตั้งใจต่อการเอาใจใส่ในกิจการ การงาน การดำเนินการ การประสานงานในสถานศึกษาจะทำให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่างราบรื่น ต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพสูงสุด

4. ด้านวิมังสา การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครสวรรค์ให้ความเป็นกันเองของบุคลากรใน สถานศึกษา เมื่อมีการดำเนินกิจกรรมต้องมีการติดตามผล และตรวจสอบในการดำเนินงานที่ผ่านมาว่ามีปัญหา และอุปสรรคอะไร เพื่อแก้ไขให้เกิดการพัฒนาต่อไปอย่างยั่งยืน

สกลิต รัชปต์ (2548) ได้กล่าวถึงหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า การประยุกต์หลักอริยบท 4 ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคุณุศาสตร์ เป็นความเข้าใจในองค์ประกอบของอริยบท 4 อันประกอบไปด้วยฉันทะคือความพึงพอใจ วิริยะคือความเพียร จิตตะคือความเอาใจใส่ วิมังสาคือความไตร่ตรอง โดยนักศึกษาส่วนใหญ่ มีความเข้าใจความหมายที่ถูกต้องตรงกัน ด้านวิธีปฏิบัตินั้น พบว่า นักศึกษาคุณุศาสตร์ส่วนใหญ่ได้ให้ทัศนคติที่คล้ายคลึงกันว่า ในการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นแล้วเป้าหมายที่ตั้งไว้คือประสบความสำเร็จในสิ่งที่ทำต้องเริ่มที่ฉันทะให้เกิดขึ้นในใจก่อนเพื่อรักชอบที่จะทำสิ่งนั้น จากนั้นจึงต้องใช้วิริยะใช้ความพยายามสุดความสามารถ และต้องอาศัยจิตตะคือการเอาใจจดจ่อต่อสิ่งที่ตนทำ หากเกิดปัญหาอุปสรรคก็ใช้วิมังสาคือการไตร่ตรองหาเหตุผลพยายามแก้ไขปัญหาก็จะประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพสูงสุด

ธนัญญ์สิริพันธ์ บำรุงอโยธยกุล (2564) ได้กล่าวถึงหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามหลักอริยบท 4 ของโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการดำเนินการอยู่ในระดับมากทุกด้านและผลการเปรียบเทียบการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามหลักอริยบท 4 ของโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามตำแหน่งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามหลักอริยบท 4 ของโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาในจังหวัดนครราชสีมาส่วนใหญ่เสนอแนะให้ผู้บริหารสถานศึกษานำหลักอริยบท 4 ประยุกต์ใช้กับวงจรคุณภาพ PDCA ในทุกด้านและส่งเสริมให้บุคลากรสู่การปฏิบัติเพื่อผลสำเร็จอย่างต่อเนื่อง

สมพร อินทรพาเพียร. (2561) ได้กล่าวถึงหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้ การปรับใช้หลักอริยบท 4 ในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านวิมังสา อยู่ในระดับมาก ด้านวิริยะ อยู่ในระดับมาก และด้านจิตตะ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ และมีข้อเสนอแนะในการปรับใช้หลักอริยบท 4 ในการเรียน ด้านฉันทะ ความพึงพอใจต่อการศึกษามากที่สุด เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้ว พบว่า ประเด็นการมีความปรารถนาจะศึกษาเล่าเรียนพอใจและภาคภูมิใจที่ได้เรียนหนังสือมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านวิมังสาเตือนตนในการศึกษาเล่าเรียน เมื่อพิจารณาโดยละเอียด พบว่า ประเด็นการศึกษาเล่าเรียนจนกว่าจะสำเร็จมากที่สุด และด้านวิริยะเพียรพยายามในการเรียน เมื่อพิจารณาโดยละเอียด พบว่า มีความเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียนมากที่สุด ด้านจิตตะ เอาใจใส่ต่อการศึกษามากที่สุด เมื่อพิจารณาโดยละเอียด พบว่า ประเด็นเกี่ยวกับเอาใจใส่ต่อการศึกษามากที่สุด

พระมหาธิษฐานมาส ปภัสสรวณโณ (สุวรรณะ) (2561) กล่าวถึงหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามหลักอริยบท 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 กรุงเทพมหานครในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

พระครูปลัดปริยัติวัฒน์ (ไพชน สิริธมโม) (2561) ได้กล่าวถึงหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้ การที่ได้นำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อเพิ่มระดับการใช้คุณธรรมด้านหลักอริยบท 4 ของสถานศึกษาให้ได้รับการยอมรับและ เข้าใจจากบุคลากรมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงจุดยืนที่ชัดเจนในคุณธรรมที่มีซึ่งได้ถูกปลูกฝังไปสู่ตัวของบุคลากร ทุกฝ่าย หากบุคลากรของสถานศึกษาสามารถยึดถือได้ว่า การแนะนำความรู้ความเข้าใจในงาน

ด้านต่างๆ ให้กับบุคลากรใหม่ คือ กิจธุระอันดับหนึ่ง ผลที่ตามมานั้นย่อมบรรลุผลตามที่ได้อำนาจไว้เพื่อที่จะได้นำไปสู่ การกำหนดยุทธศาสตร์ในการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งจะเป็นการปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยบุคลากร ในสถานศึกษาได้ถือปฏิบัติ คือ เสนอแนะความรู้แนวทางและวิทยาการใหม่ๆ ให้ได้รับทราบ มีความรักในการทำงาน มีความพร้อมในการรับวิทยาการใหม่ๆ เพื่อให้เกิดสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สถานศึกษาและ ผู้ทำการศึกษาส่งเสริมสนับสนุนและปลูกจิตสำนึกให้รู้จักการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 และสนับสนุนให้มีการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในหน่วยงานอย่างแท้จริง

ฉันทนา ภูมิมา (2564) ได้กล่าวถึงหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้ การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ด้วยกลไกการควบคุม ตรวจสอบระบบการบริหารคุณภาพการศึกษา ที่สถานศึกษาจัดขึ้น การนำหลักพุทธธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษาจึงมีส่วน สำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ หลักนิติธรรม ที่ทุกคนต้องเคารพกฎหมาย เข้าใจ ข้อบังคับและยอมปฏิบัติตาม หลักความโปร่งใส ซึ่งทุกคนต้องมีความไว้วางใจซึ่งกันและกันสามารถตรวจสอบได้ หลักการมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ แสดงความคิดเห็นได้ หลักความรับผิดชอบ ใส่ใจทุก ปัญหา แก้ปัญหาร่วมกัน หลักคุณธรรม โดยยึดถือในความดีงาม และหลักความคุ้มค่าในการจัดการทรัพยากรที่มีจำกัดของตนเอง และหลักพุทธธรรมอีกข้อหนึ่ง ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 ซึ่งจะเป็ตัวประเมินคุณภาพของการจัดการศึกษาได้เป็นอย่างดี เพราะลำดับแรก เราจำเป็นต้องรู้สภาพปัญหาของ สถานศึกษาของตนเองให้เสียก่อน เมื่อพบปัญหาแล้วหาแนวทางการแก้ไข ซึ่งตรงกับหลัก นิโรธ ที่เรา ต้องค้นหาต้นตอของปัญหาและแก้ปัญหามาตามหลักของการติดตามตรวจสอบและประเมินคุณภาพ โดยใช้มรรคมีองค์ 8 ประการ โดยสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในหน่วยงานของตนเองก่อน สร้าง กระบวน การคิดสร้างสรรค์ และมือทำงานเป็นทีม และร่วมแรงร่วมใจกันอย่างพยายาม ทำให้เกิดกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักพุทธธรรมอย่างแท้จริง

ชยานนท์ ไสเสริม (2562) ได้กล่าวถึงหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้ การหาแนวทางการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่ง ผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ มีแนวคิดเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ด้านเป็น แนวทางในการพัฒนางานประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่างานประกันคุณภาพการศึกษามีส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และแนวทางการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการปฏิบัติหน้าที่และการบริหารงาน เป็นการสร้างความสามัคคีปรองดองมีความเมตตาปรารถนาดีต่อกันช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้คำแนะนำในสิ่งที่ดีงาม ยึดมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดี ตามระเบียบแบบแผนวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ผลสัมฤทธิ์ในระดับองค์กรย่อมเป็นไปตามเป้าหมายกับแนวทางการพัฒนาระบบประกันของมหาวิทยาลัย

บวรนนท์ ชมเชย (2558) ได้กล่าวถึงหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้ การปฏิบัติตามหลักสัปปริสธรรมของผู้บริหารโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านรู้จักผลอยู่ในระดับมากที่สุด และการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ณัฐยา บำรุงเวช (2561) ได้กล่าวถึงหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ในกระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านคือ 1) มีความพึงพอใจในกระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในด้านฉันทะโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) มีความเพียรพยายาม ขยัน อดทน ไม่ทอดทิ้งไม่ทอดทิ้งในกระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาด้านวิริยะโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก 3) มีความตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาใจจดจ่อไม่ปล่อยในกระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาด้านจิตตะโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 4) มีความหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในความสำเร็จในกระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาด้านวิมังสาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนการนำหลักการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาควรคำนึงถึงหลักอิทธิบาท 4 เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานของหน่วยงานองค์กรของตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากผู้บริหาร คณาจารย์เจ้าหน้าที่ มีความแตกต่างกันทั้งด้านคุณวุฒิและวัยวุฒิ สิ่งที่คุณค่าคาดหวัง คือ การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ที่ดีและมีมาตรฐาน คือ การนำไปบูรณาการใช้จริงในการบริหารงานและเรียนรู้ปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพเพื่อนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ

ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยศึกษาจากเอกสาร บทความ งานวิจัย และสื่อออนไลน์ (เฉพาะที่สืบค้นได้) สรุปดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

หลักพุทธธรรม	พหุธิยา ไพรมัย	สติ รัชปัญ	ธัญญลีชณณ บำรุงอัญญะกุล	สมพร อินทรพาเพียร	พระมหาวิชฌามาศ ปภสสรณโณ (สุวรรณะ)	พระครูปลัดปริยัตินันท์(ไพฑูริ สิริธมโม)	ฉันทนา ภูมมา	ชยานนท์ เสริม	บวรนนท์ ชมเชย	ณัฐยา บำรุงเวช	ความถี่
อิทธิบาท 4	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓	7
อริยสัจ 4							✓				1
มรรคมีองค์ 8							✓				1
สาราณียธรรม 6								✓			1
สัพพริสธรรม 7									✓		1

จากตารางที่ 1 การสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของหน่วยงานราชการและนักวิชาการจำนวน 11 แห่ง พบว่า หลักพุทธธรรม คือ อิทธิบาท 4 มีค่าความถี่มากที่สุด คือ 8 เหตุนี้ ผู้เขียนได้สรุปว่า หลักอิทธิบาท 4 มีความเหมาะสมในการขับเคลื่อนการ

ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามากที่สุด ประกอบด้วย 1) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป 2) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อุตุนหาญไม่ท้อถอย 3) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำในสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิต ผักใจไม่ปล่อยให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้สิ่งที่ทำ 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบ เหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง

หลักอิทธิบาท 4 : หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ผู้เขียนได้นำเสนอหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาคือหลักอิทธิบาท 4 โดยมีรายละเอียดดังนี้

พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสหลักอิทธิบาท 4 ในสูตรต้นตปิฎกมัชฌิมนิกายมัชฌิมนิกาย (ม.ม. (ไทย) 13/247/292) ไว้ว่า สวากทั้งหลายของเราปฏิบัติตามเจริญอิทธิบาท 4 ประการคือภิกษุในธรรมวินัยนี้ เจริญอิทธิบาทอันประกอบไปด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะความเพียรสร้างสรรค์) เจริญอิทธิบาทอันประกอบไปด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะความเพียรสร้างสรรค์) เจริญอิทธิบาทอันประกอบไปด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตะความคิดสร้างสรรค์) เจริญอิทธิบาทอันประกอบไปด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาสมาธิความเพียรสร้างสรรค์) ประการนั้นแลสวากของเราเป็นอันมากจึงได้บรรลุที่สุดแห่งอภิญญาและอภิญญาบารมีอยู่

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) (2549) ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท 4 คือบทของพระธรรมเช่นว่าจะมีฉันทะวิริยะจิตตะวิมังสาที่เรียกว่าอิทธิบาทนี้ ต้องมีและมีได้โดยไม่รู้สีกตัวคนที่มีการทำงานย่อม ทำงานด้วยความพอใจความขยันขันแข็งความเอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอนี้เรียกว่า เขามีอิทธิบาททั้งสี่ ประการนั้นอยู่โดยไม่รู้สีกตัว

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2549) ได้ให้ความหมายอิทธิบาท 4 ว่า คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายมี 4 อย่าง คือ 1) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และ ปรารถนาจะทำให้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป 2) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นเพียร ประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อุตุนหาญไม่ท้อถอย 3) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำในสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิต ผักใจไม่ปล่อยให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้สิ่งที่ทำ 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบ เหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

พระมหาณรงค์ศักดิ์ จิตฺตยาโณ (2546) ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท 4 คือความสำเร็จความสำเร็จ ด้วยดี การสำเร็จความกระทำให้แจ้งความเข้าถึงซึ่งธรรมเหล่านั้นอิทธิบาทคือเวทนาขันธสัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธของบุคคลผู้บรรลุธรรมเหล่านั้นเจริญอิทธิบาทคือยอมเสพเจริญทำให้มากซึ่ง ธรรมเหล่านั้นด้วยเหตุนี้จึงเรียกว่าเจริญอิทธิบาท

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบุญญา นันทภิกขุ) (2560) ได้กล่าวถึงหลักอิทธิบาท 4 ในหนังสืองานคือชีวิตชีวิตคืองานบันดาลสุขไว้ว่า อิทธิบาท 4 คือ ข้อธรรมะที่เป็นบันไดแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติกิจทุกอย่างประกอบไปด้วย 1) ฉันทะ ความพอใจในเรื่องที่เราจะทำ 2) วิริยะ ความเพียรไม่ท้อถอยในการประกอบกิจนั้นๆ 3) จิตตะ เอาใจใส่ไม่ทอดธุระในเรื่องนั้นๆ 4) วิมังสา จะต้องทำงานนั้นต่อไปบันไดสู่ความสำเร็จ ซึ่งหลักอิทธิบาท 4 ประการที่กล่าวนี้ ข้อสุดท้ายสำคัญสุด

ว.วชิรเมธี (2551) ได้กล่าวไว้ว่าการทำงานให้ประสบความสำเร็จตามแนวพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 อิทธิบาท แปลว่าหลักพื้นฐานแห่งความสำเร็จหรือ ทางสู่ความสำเร็จมีองค์ประกอบ 4 ประการคือ 1) ฉันทะคือมีใจรักทำงานด้วยใจรักงาน 2) วิริยะคือ พากเพียรทำงานรักแล้วต้องขยันความขยันคือภาคปฏิบัติของการความรักความรักในงานจะทำให้เรารู้ ว่าควรทำงานอะไรส่วนความขยันจะทำให้งานนั้นก้าวไปสู่ความสำเร็จการทำงานถ้าขาดความขยัน ความขำนาญก็จะไม่เกิด 3) จิตตะคือจดจำจ่อ จิตหมายความว่าทำอะไรก็ตามให้เจาะลงไปปักใจลงไป ในสิ่งนั้นอย่างลึกซึ้งอย่างมุ่งมั่นอย่างจริงจังและอย่างทุ่มเทใครก็ตามที่ทำงานด้วยการเอาใจจดจ่ออยู่ กับงานนั้นคนนั้นจะประสบความสำเร็จ 4) วิมังสาคือวินิจฉัยได้แก่การวิเคราะห์สังเคราะห์สร้างสรรค์พัฒนา

สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่นำสู่ความสำเร็จในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา คือ 1) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำใ้ใจรักการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และปรารถนาจะทำให้ผลการจัดการศึกษาดีขึ้น ขึ้นไป 2) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นเพียรในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และพยายามเข้มแข็ง อดทนเอาธุระไม่ทอดทิ้ง ต่ออุปสรรค 3) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำในสิ่งนั้นด้วยความคิด และพร้อมรับรู้สิ่งใหม่ๆ ในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้เข้มแข็ง พร้อมอุทิศตัวอุทิศใจให้สิ่งที่ทำ 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวหา เหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เพื่อพัฒนาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

บทสรุป

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นการที่สถานศึกษาดำเนินการบริหารจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ของคุณภาพการศึกษาตามที่สถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานจากองค์กรภายนอกกำหนดขึ้น โดยการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษานั้นเป็นไปเพื่อให้การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาเป็นไปตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพจะต้องนำผลการประเมินมาใช้โดยวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และพิจารณาแนวทางแก้ไขปรับปรุงตามประเด็นสำคัญการพัฒนาแก้ไขจุดที่ควรพัฒนา และเสริมจุดแข็ง เพื่อให้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 2) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา 3) การดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 4) การประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 5) การติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา 6) การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา

การวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พบว่า หลักพุทธธรรม คือ อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่มีความเหมาะสมจะนำมาบูรณาการกับการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ โดยหากมีการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 อันเป็นทางสู่ความสำเร็จในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยหลักอิทธิบาท 4 สามารถนำมาใช้ประยุกต์ในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาได้ ดังนี้

1. ฉันทะ ผู้บริหารสถานศึกษามีความรักและศรัทธาในสถานศึกษา มีเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกันในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ครูและบุคลากรมีความรักและศรัทธาในอาชีพ มีจิตวิญญาณความเป็นครู นักเรียนมีความรักและศรัทธาในสถานศึกษา ตั้งใจที่จะเรียนรู้และเติบโต
2. วิริยะ สถานศึกษามีแผนพัฒนาสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา สถานศึกษามีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียนทุกคนร่วมมือร่วมใจกันปรับปรุงและพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง
3. จิตตะ สถานศึกษามีการวางแผนและดำเนินการอย่างรอบคอบ สถานศึกษามีการทบทวนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียนทุกคนมีสมาธิในการทำงาน
4. วิมังสา สถานศึกษาใช้ข้อมูลและสารสนเทศประกอบการตัดสินใจ สถานศึกษามีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา ผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียนทุกคนใช้ความคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบ โดยสรุปเป็นภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ฉันทนา ภูมมา. (2564). การประกันคุณภาพตามหลักพุทธธรรม. วารสารศึกษิตาแลย์. 2(1). 15-28.

- ชยานนท์ ไสเสริม. (2562). แนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้หลักสารานุกรม 6 ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณัฐชา บำรุงเวช. (2561). การประยุกต์ใช้สิทธิบาท 4 ในกระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในสังกัดกลุ่มอัมพวา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง. 7(1). 1-9.
- ธนัญกสิษฐ์ บำรุงอโยธยกุล. (2564). แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา ในจังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์. 8(3). 2.
- นิติธร ปิลวาสน์. (2556). การประกันคุณภาพการศึกษา. แหล่งที่มา <http://taamkru.com/th>. สืบค้นเมื่อ 16 มิ.ย. 2565.
- บวรนนท์ ชมเชย. (2558). ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักสัปปุริสธรรมกับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอชะอวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดปริยัติวัฒน์ (ไพชน สิริธมโม). (2561). การประกันคุณภาพตามหลักอิทธิบาท 4. วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 16(2). 174.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2549). การงานที่เป็นสุข. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2549). การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบุญญา นันทภิกขุ). (2560). งานคือชีวิตชีวิตคืองานบันดาลสุข. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบันลือธรรม.
- พระมหาณรงค์ศักดิ์ จิตญาโณ. (2546). พระอภิธรรมปิฎก 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธิษฐาน ปภัสสรคุณ (สุวรรณะ). (2561). การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 กรุงเทพมหานคร. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 5(2). 115-117.
- พัทธธัญญา ไพรมัย. (2556). การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2561). กฎกระทรวงว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561. เล่มที่ 135 ตอนที่ 11 ก. หน้า 3. (วันที่ 23 ก.พ. 2561).
- รุ่ง แก้วแดง. (2544). การประกันคุณภาพทุกคนทำได้ไม่ยาก. กรุงเทพมหานคร: วัฒนพานิช.
- ว.วชิรเมธี. (2551). คนสำราญงานสำเร็จ. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์.

- วิทยาลัยเทคนิคสตัทท์. (2565). **คู่มือการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ประจำปีการศึกษา 2565**.
ชลบุรี: วิทยาลัยเทคนิคสตัทท์.
- สถิตย์ รัชปิตย์. (2548). **การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคุณุศาสตร์**.
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมพร อินทรพาเพียร. (2561). **ปรับใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน**
สันป่าตองวิทยาคมจังหวัดเชียงใหม่ วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง. 7(1). 10-24.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2549). **กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา**.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). **แนวทางการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อ**
พร้อมรับการประเมินภายนอก. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2561). **แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ระดับปฐมวัย**
ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ,
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2563). **แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ตาม**
กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561. กรุงเทพมหานคร: เอ็น.เอ.รัตนะเทรตติ้ง.
- อารีรัตน์ วัฒนสิน. 2545. **ประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน งานเก่าที่**
จัดระบบใหม่. วารสารวิชาการ. 3. 8-9.